

»Pojva k atu!« je dejala moja žena in prijala otroka za roko, ta pa se je branil, oprijel se je z levico njenega krila in se hotel zaviti vanj.

»Ne, ne ne!« je jokala. »Ne, ne, ne!«

Vsi pa so hiteli k njemu, upirali vanj oči, delali lep, sladek obraz, mu obljubljali, hoteli ga pregovoriti, prepričati . . .

»Videk! . . . Kaj jočeš? Pojdi k atku! . . . Tam je atek! Atek je lep! Lep! Nekaj ti je prinesel, vidiš, teci k njemu . . . Ti bom še jaz dal krajcar . . . Saj je tvoj ata . . . No, no, . . . Teci, teci! . . . Videk! Slišiš!«

Videk pa je tulil v krilo in ni hotel ničesar videti, ne slišati, jaz pa sem sedel mirno in bilo mi je mučno.

»Nesite ga stran! No, nesite ga!«

»Se bo že privadil,« je rekel nekdo in me pogledal pol očitaje.

Žena je imela solze v očeh, vzela je dragoceni dar, ki ga mi je pripravila, v naročje, in ves ponos in samozavest, ki ji je preje sijala z obraza, je izginila, ko mi je dejala užaljena:

»Ti, kaj pa misliš! . . .«

»Nič, nič, nič! Nesil!«

Vsi smo potem molčali . . . Kaj smo mislili ta trenutek?

»POZOR NA PSE!«

Blizu vzglavja je sedel gospod Černak in se naslanjal s komolcem na rob postelje, poleg njega, na strani pri nogah, pa je potrpežljivo čakal njegov pisar, ki je zapisal vsako besedo na njegov migljaj in ki je imel za vsak dvom ponižno vprašanje. Najnemirnejši in najnestrpnejši pa je bil bolnik, katerega suhe roke so nervozno gladile po odeji, petnajstletni obraz se je mračil v čudne gube . . . »Kaj hoče ta človek pri vzglavju tu? In tisti tam s papirji, ki se je tako razpoložil? Sicer še nobene sester' ni v sobi. Samega so me pustili . . . Kaj mi hočejo? Samo ta človek pri vzglavju, ki me ne prestando gleda sladko v obraz in se mi še sladkeje smehlja. Še ni umaknil pogleda ali rekel besede, razen pozdrava. Kaj mi hoče? Pogledam v strop in ne bo me več gledal . . . Še! Po kaj so prišli? Ali ne mislijo morda . . .?«

»Ali Vas zelo boli noga?«

»Ne, noga ne, a na vratu mi je huje . . .«

»Torej na vratu so Vas bili psi huje razmesarili?«

»Ne vem. Ali boli me huje. Celi se bolj počasi.«

»No, vseeno upam, da boste lahko kmalu premenili svoje stanovanje.«

Petnajstletni obraz je pobledel, dasi je bilo že na itak bledem licu težko zaznamovati ta prirastek. Gospod Černak se je prestrašil, zato je planil naglo k drugemu vprašanju, ki je imelo biti začetek njegovega razgovora — vse prejšnje je bilo sicer metodično, a mimoidočega značaja.

»Vi ste bili tedaj pogostoma v oni vili?«

Deček ga je pogledal z dolgim pogledom in prvi hip niti ni odgovoril. »Ne. V vili nisem bil nikdar. Na dvorišču, na stopnicah sem bil enkrat . . . takrat . . .«

»Ali misliva oba isto vilo? Opišite mi jo!«

»No, jaz mislim vilo ob Dolgi cesti, tisto veliko, rjavo pobarvano, ki jo ima tisti bogati Lah. Krog in krog je ograjena z lepo železno ograjo s pozlačenimi konicami. Dve lepi verandi ima vila. Spodaj se sprehaja pav . . .«

»Pav?« Napravil je kretnjo proti pisarju, ki je zapisal. »Ali ste videli še kaj zanimivega pri oni vili?«

»Zanimivega?« Deček se je pri tem nasmehnil s komaj vidnim smehom. »Vi hočete reči, kaj je mene posebe zanimalo, tako da bi pozelel . . . Vsak dan sem videl na spodnji verandi v visokem pritličju postarno gospo in mladega gospoda, ki sta pilo pivo in jedla kruh z maslom. Ali sem jima zavidal? Ne! Tudi pozelel nisem tega, dasi sem se vedno ozrl tja gori, in če sem postal pri ograji, sta tudi onadva pogledala doli . . .«

»Zakaj ste postajali pri ograji?« Pisar je pisal.

»Zakaj? Zakaj ne bi smel pogledati na vrt? Notri je bil pav, trije psi, tablica . . .«

»Tablica?«

»Ali se ne spominjate, če ste bili tam? Ravno pri vhodu na dvorišče na notranji strani je stala železna, celo nekoliko okrašena tablica z obeljenim delom in lepim črnim napisom: Pozor na pse!«

»Ta tablica je Vas zanimala?« Gospod Černak se je smehljaj, da se mu je treslo telo in obraz, držal se je za brado in gledal dečku naravnost v oči. »Koliko pa je ta tablica vredna? A? Vi ste tedaj šli, da si ogledate tisto tablico tam s tistim lepim črnim napisom, kajne, in potem so Vas zgrobili tisti trije črni psi, kajne . . . in so Vas . . .?«

Deček je zardel in skoraj je sklenil, da ne bo več skrival nevolje proti gospodu ob zgledu, ki se mu zdaj ni zdel več sladak, ampak se je vsa tista sladkost spremenila v nekaj drugega, bolj zoprnega.

»Ne smejajte se!« je bil deček skoraj hud.

»Mene je tablica zanimala. In če postavite tja na okno tablico z napisom: Ne skočiti doli! — me bo tudi ta tablica zanimala, a ne garantiram Vam, da ravno radi tega ne skočim doli . . .«

Deček je pogledal pod strop, gospod ob vzglavju pa se je prenehal smejati in se za hip zamislil.

»Povejte tedaj brez vprašanj, zakaj in kako se je vse tisto zgodilo. Opozarjam Vas, da govorite čisto resnico, to Vam bi pozneje . . .«

Deček je nekoliko pomislil in potem pričel z navadnim, popolnoma umirjenim glasom:

»Radi tiste tablice se je bilo tistikrat vse zgodilo, radi napisa, prepovedi pravzaprav, ki me je šele potem posebno mikala. Ko sem bil majhen, mi je oče prepovedal, da ne smem ponj v gostilno, šel sem, šel na svojo roko. Pozneje mi je ponujal piti: nisem pil. Naš sosed je imel psa, z imenom »Car«. Bil je hud in vedno priklenjen. »Nihče se mu ne sme približati,« se je bahal mož. Jaz sem se odločil. Blížal sem se mu, sprva počasi, a oči kolikor mogoče neprestano vprte vanj. Vsi so trepetali zame, nihče pa si ni upal črhniti besedice. Tudi meni je bilo za hip čudno pri srcu, celo noge so mi odpovedale. Ko sem se mu približal za bližino, da bi me lahko dosegel, sem stopil s krepkimi in odločnimi koraki do njega, oči so se mi pri tem razširile do bolečine . . . »Car« je zarenčal in napravil kretnjo, kot da se ob tako veliki predrznosti ne ve odločiti, bil je za hip iznenaden . . . Položil sem mu, zdaj že bolj pogumen, roko na glavo, »Car« se je obrnil proč od mene in se vlegel v stran ter me zrl z nevoljnim pogledom . . . Zijali so, a sosed mi je dal goldinar. — Ko mi je umrla mati, sem slišal, da je rekel nekdo: Nič ne bo iz njega! Brž drugi dan sem vstopil pri ključavničarju. — Ali je kaj, česar ne bi bilo mogoče izvršiti?«

Gospod Černak je zganil z rameni, nato spregovoril: »Eno vprašanje: Ali znate dobro brati?«

»Celo polico knjig imam. Še več bi jih bilo, da mi jih niso pokradli.«

»Povejte dalje!«

»Ni več daleč do konca. Povedal Vam sem že, da me je tista tablica na dvorišču tik ob vratih omenjene vile posebej zanimala. Kolikokrat sem šel mimo po Dolgi cesti, pa je nisem zagledal. Ko pa sem jo zapazil, nisem mogel več od nje. Premeril sem nje velikost, črke, barvo, obliko. Šel sem in se zopet vrnil. Premislil sem pomen besed, ki se mi je zdel posebno neumen.

Na dvorišču je stal pes, saj poznate tiste pse, doge jim pravijo menda in z Angleškega so, zelo dragi. Drugi pes je stal sredi stopnjic in tretji pred vrati, vodečimi na stekleno verando. Vsi so imeli nekaj čuječega na svoji postavi, nič groznega sicer, vendar se mi je zdelo, da so pripravljeni raztrgati vse, kar pride čez prag.

Dolgo sem jih gledal, zdaj pse, zdaj tablico z napisom. Pes na dvorišču me je pogledal nekoliko, je povetil svoj dolgi beli gobec in me zrl.

Stvar mi ni dala miru in bil sem kot užaljen nad tistim napisom. Karkoli naj sem delal, kamorkoli šel, me je misel tirala na Dolgo cesto. Ko sem zopet imel opravka na oni strani, sem se razveselil in sklenil, da moram nekaj storiti.

Bilo je vse kot prej. Na spodnji verandi sta mladi gospod in stara gospa jedla kruh z maslom in pila pivo ter se obrnjena drug proti drugemu pogovarjala. Tu in tam sta pogledala na cesto, na prah, na vpitje, ropotanje težkih voz, na prašne ljudi, hiteče bogve kam.

»Pozor na pse!«

Kaj so ti ljudje tam gori? Ali niso dobri? — To imajo morda kar tako zastran lepšega, sem mislil, namreč železno ograjo, pse, tablico z napisom, pa sami ne vedo, da so dobri ljudje. Da, če bi hudobneži napravili pse, hude in močne, da bi nihče ne mogel do njih. A kako, ko bi si napravil psa jaz sam in ga vodil s tablico z napisom: »Pozor pred psom!« — Ali ni to nazadnje toliko: »Pozor pred lastnikom psa!«?

Gospa na verandi me je zapazila in pogledala name, opozorila mladega gospoda, ki se je tudi ozrl. Pogledi so se srečali. Gospod in gospa sta se dvignila in na gospodovi kretnji in na obrazu je bilo nekaj boječega. Tudi jaz sem se ustrašil. Šel sem ob vrtu, kot da ne mislim na nič in se potem vrnil nazaj.

Kaj, da se ne odprejo ona lepa železna vrata in druga še lepša na verandi, če se ne zasadijo zobje v meso? Kot bolezen me je popadlo. Kljubovalna strast mi je zopet šinila skozi žile. Ko bi tiste tablice ne bilo! Tako pa je bilo sklenjeno. Samo notri grem, sem mislil, voščim jim, karkoli in nato nazaj mimo psov nedotaknjen. Čudili se bodo. Jaz bom vesel . . . Pogledal sem kvišku. Nihče izmed obeh ni gledal doli, gospa je ravno pila, gospod pa je nekaj pripovedoval.

Že sem del roko na kljuko, ko me je spreletelo, da se mi je pomračilo čelo, dasi sem se smejal pri sebi. Bilo je nekaj istega, kot takrat pri »Caru«, moči so mi skoraj odpovedale. Pogledal sem še enkrat na verando in pritisnil kljuko.

Nalahno so se odprla vrata, nalahno sem vstopil in jih samo priprl za seboj. Vsi trije psi so dvignili glave, zastrmeli v me z očmi in obstali, očitno preplašeni in začudeni, da me vidijo naenkrat pred seboj. Nekoliko so se mi zašibile noge, zakaj neprijetno je, vedeti, da se lahko vsak trenutek zgodi karkoli . . . Psov nisem izpustil iz oči. Postal sem samo za trenutek za vrati, kot bi se ne

možel odločiti, in potem sem stopil dalje. Pod nogami je zaškrtal pesek. Napol so odprli gobce, napeli ušesa, a niso zarenčali, ne se zganili. Bil sem že mimo prvega, mimo drugega sem komaj stopil po stopnjicah . . . kar . . . Gospa na verandi me je bila najbrž zapazila, ustrašila se moje zunanjosti, in kdo ne ve, če ni v smrtni bojazni zaklicala: Regina! Najbrž ime za psico. Tistikrat so, kot bi jih kdo zdramil iz omame, planili po meni, da sem v hipu udaril s telesom na bele stopnjice; enega izmed psov sem zgrabil in ga davil . . .

Več ne vem. To je vse, natančno tako, več ne izveste iz mene. Samo zaradi tistega napisa . . .

Umolknil je. Tudi gospod Černak je molčal, kot bi preudarjal skozi polzaprte veke oces.

»Hm! Ampak nekaj bi bili Vi vendar le napravili, če bi bili prišli srečno na verando . . .«

»Morda bi bil voščil ali samo rekel: Dober dan! — in šel. Bog ve! Ne vem, kaj bi napravil. Saj to ni bilo glavno. Samo da bi kljub tablici prišel mimo psov . . .«

Gospod pri vzglavju se je zopet smejal. »Kdo Vam bo to verjel? Skozi smrtno nevarnost radi enega voščila, pozdrava ali celo radi nič . . . A? Ali se ne zdi to Vam samemu smešno?«

Mladi obraz se je zopet spremenil za trenutek, a je molčal. Gospod Černak pa je vzel iz žepa nekaj trdega, zavitega v papir. Ko je odvil, je pomolil bolniku kos železa navadne oblike.

»Ali poznate to?«

Deček je za hip pomislil. »Poznam.«

»Od kje?«

»To železo sem imel tisti dan pri sebi. Gospodarju naj se vrne!«

»Gospodar, kaj gospodar; to rabimo sedaj mi! V kakšen namen ste rabili to, oziroma ste hoteli rabiti?«

Troje oči se je uprlo drugo v drugo.

»To je posebne vrste zapah za v Kozanovo skladišče. Tisti dan sem nesel pomerit, če je prav. Še malo prekratek je bil . . .«

Deček je gledal jasno, Černak je gledal skozi polodprte oči in tehtal železo na roki.

»Toda, to je tudi za drugo stvar vporabno. Ne oporekam, tudi za Kozanovo skladišče. Toda s tem koncem bi se dalo vlomiti, tale konec pa je zelo ostro prišpičen . . .«

Deček se je deloma branil pred vsemi dvomi in besedami, ki so padale počasi, dokazujoče nanj, deloma pa je molčal. Zatrdil je parkrat, da je povedal čisto resnico. Ta človek pa je hotel nekaj drugega od njega. Bal se ga je, jokal bi pred njim . . .

Slednjič sta se dvignila.

»Vidimo se še . . .«

»Prosim, povejte, kaj boste z mano? . . .«

»Stanovanje Vam izmenjamo. Če bomo verjeli Vam, pridete gotovo v norišnico, sicer dobite kaj primernejšega . . . Sicer ste še mladi . . .«

Ko je prišel zdravnik, ga je vprašal:

»Ali pridem res v ječo?«

»Kdo je rekel?«

Deček se je prestrašil in umolknil.

Sestro Evgenijo je vprašal in ji razložil: »Tako in tako je . . . ali v ječo, ali v norišnico?«

»Kamorkoli, ko je že po krivici. Ali v ječo, ali v norišnico. Nekam mislijo, da morajo. Ti si posebej, vidiš, in tretjega ni . . .«

Da, tretjega ni, moj dečko!

SESTRI.

Včasih sva rože sejala,
včasih sva premišljevala,
kakšno cvetje vzbrsti.

Danes so rože priklile
— Tebi na grob jih sadim . . .
Danes je žalost na svetu
— naj se še jaz solzim!

PESEM.

Na oknu živ nagelj prešerno cvete,
za oknom srce od žalosti mre.
Utrgal sem rožo, na prsi jo del
in cvet se ko trudna je misel ospel. —

Jože Plot.